

Registro Nr. 2316

LIETUVOS VALSTYBĖS ISTORIJOS ARCHYVAS

FONDAS NR. 21 (SA)

VILNIAUS PILIES TEISMAS

ВИЛЕНСКИЙ ГРОДСКИЙ СУД

**PILIES TEISMO KNYGŲ
NUOLATINIO SAUGOJIMO BYLŲ
APYRAŠAS NR. 1**

CHRONOLIGINĖS RIBOS: 1570-1799 m.

LIETUVOS VALSTYBĖS ISTORIJS ARCHYVAS**VILNIAUS PILIES TEISMO FONDO PAŽYMA**

2004-05-28 Nr. A7

Vilnius

I. INFORMACIJA APIE FONDO SUDARYTOJĄ

Pilies teismai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (toliau LDK) atsirado po 1564-1566 m. teisinės-administracinės reformos. Naujosios teismų sistemos pagrindą sudarė trys teismai: pilies, žemės ir pakamario. Šių teismų veiklos sritis buvo naujas administracinis-teritorinis vienetas - pavietas. 1566 m. Lietuvos Statutas tiksliai padalijo pavietų pilies, pakamario ir žemės teismų kompetenciją ir juridškai įtvirtino teisminę-administracinę reformą.

Pilies teismas buvo pirma instancija, nagrinėjusi bajorų baudžiamąsias bylas. Pagal Lietuvos Statutą jai priklausė bylos dėl bajorų dvarų užpuolimų, bažnyčių nuniokojimų, išžagimų, apiplėšimų, vagysčių, sukčiavimo, dokumentų klastojimo, padegimų, burtų arba kerėjimo, bajoro sužeidimo arba nužudymo, taip pat kiti sunkūs kriminaliniai nusikaltimai. Pabėgusių valstiečių ir tarnų bylos, pagal bajoro valią buvo nagrinėjamos tiek pilies, tiek ir žemės teisme.¹

Pilies teismui priklausė visi paviete gyvenantys ar žemę turintys bajorai. Tai nebuvo pastoviai veikianti įstaiga, todėl pilies teismas bylų spręsti rinkdavosi kas mėnesį pavieto centre. Jo sesijos vadinosi gudiškai *почку* arba lotyniškai *kadencia*. Sesijos turėjo prasidėti kiekvieno mėnesio pirmą dieną ir trukti dvi savaites. Pilies teismas buvo vienintelė institucija paviete, kurio pareigūnai buvo nerenkami, o skiriami. Jam vadovavo karaliaus skiriamas pavieto seniūnas, o vaivadijos centre - vaivada, kuris čia vykdė seniūno funkcijas. Vaivados ir pilies teismo seniūnai, skiriami iš aukštesnių bajorijos sluoksnių ir būdami užimti kitais svarbiais valstybės reikalais, nevisada turėjo laiko dalyvauti teismo posėdžiuose. Todėl jie įstatymo buvo įpareigoti patys sudaryti pilies teismą - savo nuožiūra paskirti savo vietininką (paseniūnį), pilies teisėją ir raštininką.² Iš pilies teismo pareigūnų nebuvo reikalaujama specialaus mokslo ar pasirengimo. Užteko to, kad jie gyventų tame paviete, būtų bajorai, LDK piliečiai, garbingi žmonės, išmaną teisę ir moką gudišką kanceliarijos raštą.

Pilies teismas buvo kolegialus. Jame bylas nagrinėjo ir sprendė visi trys teismo nariai kartu: seniūnas arba jo pavaduotojas paseniūnis, pilies teisėjas ir raštininkas. Vienam iš jų susirgus, arba

¹ Butėnas D. *LDK valstybinių ir visuomeninių institucijų istorijos bruožai XIII-XVIIIa.* - V; 1997, P.54.

² Vansevičius S. *Feodalinės Lietuvos valstybingumas po Liublino unijos* - V; 1988, P.91.

dėl kitos svarbios priežasties negalint atvykti, teismo sesija neįvykdavo.³ Teisėjas trys kartus neatvykęs į teismo posėdį, netekdavo savo pareigų. Pilies teismo pareigūnų poelgiai galėjo būti skundžiami žemės teismui. Raštininkas tvarkė pilies teismo knygas, kurių pirmojoje dalyje buvo įrašomi įvairūs teisiniai aktai, o antrojoje dalyje – teisminis bylų nagrinėjimas. Į šias knygas buvo įrašomi ir valstybinės reikšmės dokumentai (seimo pasiuntinių instrukcijos, seimelių nutarimai, karaliaus universalai, privilegijos ir kt.). Įrašai pilies teismo knygoje turėjo tokią pat notarinę galią, kaip ir žemės teismo knygoje. Teismo pareigūnams darbe padėdavo vaznys. Jis išnešiodavo šaukimus, atlikdavo įvykio vietas apžiūrą, oficialiai patvirtindavo bylos aplinkybes, dalyvaudavo teismo posėdžiuose ir kt. Už smurtą prieš vaznį, įstatymai numatė griežtas bausmes.

Pilies teismo veiklą ir funkcijas detalčiai reglamentavo Lietuvos Statutas. Už savo darbą pilies teismo teisėjai ir pareigūnai pastovios algos negavo. Jiems mokėjo pagal Statuto nustatytus įkainius: nuo kiekvienos išnagrinėtos bylos, į knygas įrašyto dokumento ar išduoto jo nuorašo. Pilies teismas buvo žemutinė instancija, todėl nepatenkinti jo sprendimais galėjo juos apskųsti LDK Vyriausiajam tribunolui arba karaliaus teismui.⁴ Pilies teismo nuosprendžiai dažnai būdavo labai griežti: mirties bausmė, kalėjimas, ištrėmimas (banicija), didelės piniginės baudos. Teismas turėjo savo kalėjimą ir budelį. Jo raštvedyboje XVI-XVII a. buvo vartota senoji rusų, dabar mokslinėje literatūroje dar vadinama senąja gudų arba LDK kanceliarine slavų kalba. 1697 m. lenkų kalba įteisinta kaip oficiali teismų kalba.

1792 m. pilies teismai buvo panaikinti; atsirado vadinamieji žemininkų teismai (ziemiańskie sądy). 1794-10-30 ir 1797-02-06 caro įsakais pilies teismai vėl atkurti ir įteisinti.⁵ Lietuvoje jie veikė iki 1831 metų.⁶

Vilniaus pilies teismo jurisdikcija apėmė visą pavieto teritoriją. LDK vietinių valdžios institucijų dokumentai buvo saugomi pačiose įstaigose. Vilniuje be miesto archyvo mimini du žymesni archyvai: pilies ir žemės teismo. Vilniaus pilies teismo archyvas pralenkė žemės teismo aktus savo saugomų dokumentų senumu. Ankstyviausias dokumentas siekė net 1567 m. Didėjant kaupiamų aktų kiekiui ir jų saugojimo bei tvarkymo reikalavimams iškilo poreikis įsirengti specialias teismo archyvui tinkamas patalpas.

1786 m. LDK Iždo komisija skyrė 20000 lenkiškų auksinų pastato, kuriame būtų saugomi Vyriausiojo tribunolo, Vilniaus pilies ir žemės teismų aktai, statybai.⁷ Atsakingu už šią statybą buvo paskirtas žemės teismo raštininkas Ignotas Končia. Žymus architektas Martynas Knakfusas paruošė pastato projektą. Jo statyba tęsėsi gana ilgai, nes išlaidos iškart viršijo pradinę sąmatą. XVIII a. pab.

³ Лаппо И. *Литовский Статут 1588 года* – Kaunas, 1938, T.2. P.212.

⁴ Avižonis K. *Teisė ir teismai // Rinktiniai raštai* – V; 1994, T.4. P.168.

⁵ Рубинштейн С. *Хронологический указатель указов и правительственных распоряжений по губерниям Западной России, Белоруссии и Малороссии за 240 лет с 1652 по 1892 гг.* – Вильна, 1894, P.161; 184.

⁶ Ten pat, P.398-399.

⁷ Mienicki R. *Archiwum Akt Dawnych w Wilnie* – Warszawa, 1923, P.30-35.

carinė administracija nutarė tęsti statybą. Ji įpareigojo Vilniaus pavieto bajoriją savo lėšomis ją pabaigti.

1802 m. pastatas buvo pastatytas. Jame įsikūrė Vilniaus pilies ir žemės teismai. Tačiau greitai išaiškėjo, kad naujos patalpos yra pernelyg ankštos. Teismų archyvus nutarta perkelti į kitą vietą. Pilies ir žemės teismų aktams buvo išnuomotas kambarys virš Pilies vartų. Dokumentai buvo saugomi nekūrenamoje, drėgnoje patalpoje. Ypač nukentėjo pilies teismo bylos.

1836 m. Vilniaus apskrities teismui perduodant pilies teismo archyvą gubernijos valdybai, ji sudarė 145 fascikulai (dokumentų ryšuliai). Dokumentų fizinis stovis buvo labai blogas. Didelė dalis bylų nukentėjo nuo drėgmės, pelėsių ir graužikų, lapai buvo apipeliję, suplyšę ir aptrūniję, dokumentų tekstas dalinai beveik neįskaitomas. Neigiamos įtakos turėjo ir gana žema to meto pareigūnų kvalifikacija. Iš bylų išplėšta daug lapų, sunaikinta vertingų antspaudų. Nebuvo pasirūpinta net tikslaus inventorinio apyrašo sudarymu. Gubernatoriaus potvarkiu deleguotas valdininkas asesorius Kostrovickis nustatė, kad Vilniaus pilies teismo aktai, kurių chronologinės ribos 1567-1699 m. yra apgailėtinaime stovyje ir jų sutvarkymui, aprašymui ir inventorizacijai reikalingos nemažos lėšos (3485 rublių). Gubernatoriui atsisakius skirti pinigus, Vilniaus pilies teismo archyvas taip ir liko nesutvarkytas. Iki XIX vid. seniausia ir vertingiausia jo dalis – 145 fascikulai buvo gubernijos valdybos žinioje, o 360 knygų priklausė Vilniaus apskrities teismui.

II. FONDO SUDARYMAS IR SUTVARKYMAS

Žinios apie fondą

1852 m. caro įsaku buvo įsteigtas Vilniaus centrinis senųjų aktų archyvas, kurio direktoriu tapo Nikita Gorbačevskis. Jame turėjo būti sukaupti visi LDK veikusių įstaigų ir institucijų aktai, surašyti iki 1799 metų. Vilniaus pilies teismo bylas taip pat pervežė į šį archyvą. Prasidėjo aktyvaus ir kruopštaus dokumentų mokslinio-informacinio tvarkymo laikotarpis.

1872 m. pasirodė N.Gorbačevskio sudarytas senųjų aktų archyvo bylų inventorinis apyrašas, pavadintas Katalogu. Vilniaus pilies teismas, kaip ir kitos LDK įstaigos, N.Gorbačevskio kataloge sudarė atskirą fondą, turintį 496 bylas.⁸ Jos buvo suskirstytos pagal dokumentų pobūdį: į tvirtinamųjų aktų, dekretų knygas, įvairių tipų protokolus ir rejestrus. Seniausią Vilniaus pilies teismo fondo dalį (1567-1699 m.), kurią sudarė iš 145 fascikulų sudarytos bylos, N.Gorbačevskis pavadino nesutvarkytų aktų ryšuliais „связки перемешанных актов“. Ši fondo dalis buvo aprašyta gana paviršutiniškai. Tai sąlygojo labai blogas bylų fizinis stovis, ryšuliuose susimaišiusių

⁸ Горбачевский Н. *Каталог древним актовым книгам губерний Виленской, Гродненской, Минской и Ковенской* – Вильна; 1872, P.143-166.

dokumentų skirtingas tipas ir nenuosekli chronologija. N.Gorbačevskis, skirtingai nuo kitų Vilniaus pilies teismo bylų, šiuo atveju nenurodė bylų lapų kiekio ir tikslių chronologinių ribų.

1906 m. išleistas dalinai pertvarkytas Ivano Sprogio senųjų aktų katalogas buvo informatyvesnis. Vilniaus pilies teismas I.Sprogio kataloge sudarė 527 bylas.⁹ Vilniaus pilies teismo fondas pagausėjo todėl, kad I.Sprogis nutarė prie jo prijungti eksdivizinio, kompromisinio ir komisijinio (komisarų) teismų bylas. Šį jo sprendimą tikriausiai lėmė tai, kad minėti teismai buvo nenuolatiniai bei sudaromi pastoviai veikiančių teismų (Vyriausiojo tribunolo, pilies, žemės ir kt.) nutarimu atskiriems ieškiniams spręsti. Išskirti juos į atskirus fondus buvo gana problematiška. Bylų dalį, kurią N.Gorbačevskis savo kataloge įvardijo kaip nesutvarkytų aktų ryšulius, I.Sprogis pavadino aktų ir einamųjų reikalų knygomis. Jis nurodė dokumentų chronologines ribas ir lapų kiekį. Pagerėjo ir bylų saugojimo sąlygos, 1901 m. jos buvo įdėtos į specialias kartonines dėžutes.

N.Gorbačevskio ir I.Sprogio katalogai, nepaisant jų trūkumų ir neišbaigtumo, plačiai įėjo į mokslinę apyvartą, nes vėliau senųjų aktų informacinių leidinių nebuvo išleista.

XX a. vykę pasauliniai karai, įvairios okupacijos, ekonominė suirutė skaudžiai atsiliepė Vilniaus senųjų aktų archyvui. Jis ne vieną kartą buvo išvežamas į užsienį. Evakuacijų metu nemažai bylų dingo arba atsidūrė kitų šalių archyvuose.

1983 m. Lietuvos centriniam valstybiniam istorijos archyve buvo atliktas Vilniaus pilies teismo fondo Nr.21 bylų kiekio ir fizinės būklės patikrinimas ir paieška. Patikrinimas parodė, kad pagal I.Sprogio katalogą faktiškai yra 414, antrame apyraše – 505, trečiame apyraše – 3 bylos.

Išaiškėjo, kad pagal I.Sprogio katalogą trūksta 115 bylų. Tai bylos Nr.4568, 4570-4590, 4592-4596, 4599-4602, 4606, 4608-4610, 4614-4619, 4622, 4624-4628, 4631-4632, 4634-4644, 4646, 4649-4652, 4655-4661, 4663-4667, 4669-4678, 4681-4685, 4687-4690, 4693, 4695-4702, 4705, 4708-4713, 4852, 5084. Jos buvo išbrauktos iš archyvo apskaitos, kaip nerastos paieškos metu (1983-05-05 nurašymo aktas Nr.1).

Pilies teismo knygų nuolatinio saugojimo apyrašas Nr.1

Naujos senųjų aktų tvarkymo ir tobulinimo tendencijos, N.Gorbačevskio ir I.Sprogio kataloguose esančios klaidos ir trūkumai sistematizacijos ir fondavimo atžvilgiu, privertė vėl imtis naujo Senųjų aktų tyrinėjimo ir tvarkymo. Pirmas etapas – tai LDK įstaigų fondų atskirų apyrašų kūrimas. Sudarant Vilniaus pilies teismo fondo Nr. 21 pirmą apyrašą buvo iškelti uždaviniai:

- 1) bylų kiekio, fizinės būklės ir tikslios apskaitos įvedimas;
- 2) naujas bylų šifravimas;

⁹ *Опись документов Виленского центрального архива древних актовых книг/* сост. И.Спрогис – Вильна, 1901-1913, P.158-176.

- 3) fondavimas;
- 4) tikslų dokumentų chronologinių ribų nustatymas;
- 5) bylų antraščių lietuvių-rusų kalbomis sudarymas;
- 6) trumpos vietovardžių rodyklės sudarymas.

Atlikus Vilniaus pilies teismo bylų inventorizaciją nustatyta kad, pirmame apyraše yra 436 saugojimo vienetai. Tokį saugojimo vienetų kiekio padidėjimą nulėmė tai, kad XX a. antroje pusėje daug Vilniaus pilies teismo bylų buvo restauruotos. Dėl ribotų techninių galimybių ir didelės apimties bylos pagal I.Sprogio katalogą Nr.4611a, 4612, 4613, 4620, 4621, 4717, 4718, 4722, 4729, 4738 buvo suskaidytos į tomus, o tomai į dalis. Kiekviena byla naujai sudarytame apyraše gavo naują inventorinį numerį, tačiau šalia palikti seni N.Gorbačevskio ir I.Sprogio katalogų šifrai.

Nustatyta, kad Vilniaus pilies teismo fondo Nr.21 trečiame apyraše esančios 3 bylos pagal N.Gorbačevskio papildomą katalogą Nr.19554, 19632, 19652 savo turiniu yra artimos pirmame apyraše esančioms byloms, todėl buvo nutarta, kad metodiniu požiūriu jas tikslinga prijungti prie pirmo apyrašo. Taigi galutinis Vilniaus pilies teismo fondo Nr. 21 pirmo apyrašo bylų kiekis yra 439 saugojimo vienetai, o trečias apyrašas panaikintas.

Vilniaus pilies teismo knygas sąlyginai galima suskirstyti pagal dokumentų pobūdį. Tai tvirtinamųjų, einamųjų reikalų aktų ir dekretų knygos; tvirtinamųjų, einamųjų reikalų aktų ir dekretų protokolai; taip pat sumariniai, teismo, arešto, kalinių, taktinių, civilinių bylų ir kt.rejestrų. Dokumentų chronologinės ribos 1570-1799 m. Daug bylų neatitinka I.Sprogio ir N.Gorbačevskio kataloguose pateiktų datų. Šalia šiuolaikinės, faktinės bylų lapų numeracijos, apyraše nurodyta ir sena lapų numeracija. Tai svarbu, kadangi nemažai XVI-XVII a. tvirtinamųjų aktų knygų suskaidytos į tomus ir dalis, arba išlikę tik jų fragmentai. Didžioji dalis XVI-XVII a. dokumentų parašyti senąja gudu, o XVIII a. – lenkų kalbomis. Taip pat yra pavienių aktų parašytų lotynų ir vokiečių kalbomis.

Atlikus Vilniaus pilies teismo bylų fondavimą nustatyta, kad akivaizdžiai nefondinių bylų jame nėra. Pirmame apyraše aptiktas Vilniaus pilies teismui sąlyginai nepriklausančias bylas galima suskirstyti į dvi grupes. Tai eksdivizinio, kompromisinio ir komisijinio (komisarų) teismų dokumentai. Šie teismai buvo nenuolatiniai ir sudaromi kitų pastoviai veikiančių LDK teismų nutarimu, todėl nustatyti jų tikslią fondinę priklausomybę yra sudėtinga. Antra bylų grupė - tai Ukmergės pilies, pakamario, Vilniaus žemės ir kitų teismų aktų nuorašai ir kopijos. Nuorašai bei kopijos to meto juridiniuose ginčiuose vaidino papildomų dokumentų-priedų vaidmenį, todėl ir jų fondinės priklausomybės nustatymas yra problematiškas. Nutarta, kad metodiniu požiūriu tikslinga šias bylas palikti pirmame Vilniaus pilies teismo fondo Nr. 21 apyraše.

Vilniaus pilies teismo fondo Nr. 21 pirmam apyrašui sudaryta trumpa geografinių pavadinimų (vietovardžių) rodyklė. Joje pateikiamos tik tos vietovės, kurios yra bylų antraštėse.

Pačiuose dokumentuose jų yra kur kas daugiau. Vietovardžių rodyklėje prie dvaro, kaimo ar palivarko ne visur nurodytas administracinis vienetas (pavietas, vaivadija), leidžiantis jį tiksliau lokalizuoti. Nenurodyta tuo atveju, kai to nėra pačiame dokumente.

Dabartinėje Lietuvos teritorijoje esančių vietovių pavadinimai rašomi taip, kaip nustatyta oficialiuose dokumentuose.¹⁰ Už Lietuvos Respublikos esančių vietovių pavadinimai parašyti nekeičiant žodžių šaknų, o tik pridodant lietuviškas galūnes. Vietovardžiai šalia lietuviško atitikmens pateikiami ir originalo (lenkų) kalba.

Vilniaus pilies teismo fondas Nr. 21 ateityje bus toliau tyrinėjamas ir tobulinamas, sudarant smulkias vietovardžių, asmenvardžių ir temines-dalykines rodykles.

Iš viso fondo Nr. 21 pilies teismo knygų nuolatinio saugojimo apyraše Nr. 1 įrašyta 439 saugojimo vienetų, kurių chronologinės ribos 1570-1799 metai.

LDK įstaigų dokumentų skyriaus
vyriausiasis paleografas

Aleksandr Baniusevič

¹⁰ Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo žinynas – V; 1976, D.2.

Registro Nr. 2317

LIETUVOS VALSTYBĖS ISTORIJOS ARCHYVAS

FONDAS NR. 21 (SA)

VILNIAUS PILIES TEISMAS

ВИЛЕНСКИЙ ГРОДСКИЙ СУД

**PILIES TEISMO KNYGŲ
NUOLATINIO SAUGOJIMO BYLŲ
APYRAŠAS NR. 2**

CHRONOLIGINĖS RIBOS: 1570-1799 m.

Pilies teismo knygų nuolatinio saugojimo apyrašas Nr.2

1960 m. istorijos archyvo darbuotojų buvo sudarytas Vilniaus pilies teismo fondo Nr.21 apyrašas Nr 2. Jam priklausė bylos neįtrauktos į I.Sprogio ir N.Gorbačevskio senųjų aktų katalogus. Pradžioje apyraše buvo 235 saugojimo vienetai. Vėliau jų kiekis palaipsniui išaugo. Bylos buvo sudaromos iš dokumentų pabirų ir aktų gaunamų iš Gardino (Baltarusija) istorijos archyvo (1970-05-19 perdavimo aktas). 1983 m. Lietuvos centriniame valstybiniame istorijos archyve buvo atliktas Vilniaus pilies teismo fondo Nr.21 bylų kiekio ir fizinės būklės patikrinimas. Jo metu nustatyta, kad šio fondo antrame apyraše yra 505 saugojimo vienetai.

Naujos senųjų aktų tvarkymo ir tobulinimo tendencijos, Vilniaus pilies teismo fondo Nr. 21 antrame apyraše esančios klaidos ir trūkumai sistematizacijos ir fondavimo požiūriu, taip pat didelis apyrašo bylų kiekis ir jų mokslinė vertė paskatino imtis naujo dokumentų tyrinėjimo ir tvarkymo. Tobulinant Vilniaus pilies teismo fondo Nr. 21 apyrašą Nr. 2 buvo išskelti uždaviniai:

- 1) bylų kiekio ir fizinės būklės patikrinimas;
- 2) bylų, sudarytų iš dokumentų pabirų detalus aprašymas, fondavimas ir antraščių lietuvių-rusų kalbomis sudarymas;
- 3) bylų senų antraščių patikslinimas ir naujų antraščių lietuvių-rusų kalbomis sudarymas;
- 4) tikslų dokumentų chronologinių ribų nustatymas;
- 5) trumpos vietovardžių rodyklės sudarymas.

Atlikus Vilniaus pilies teismo antro apyrašo bylų inventorizaciją nustatyta, kad jame yra 506 saugojimo vienetai (iš jų raidinė byla 9a). Patikrinimo metu bylos įdėtos į naujus kartoninius aplankalus.

Vilniaus pilies teismo antrą apyrašą sąlyginai sudaro tris bylų grupės. Pirmai ir didžiausiai (apie 350 bylų) grupei priklauso 1796-1831 m. Vilniaus pilies teismo aktai. Pagal dokumentų tipą tai – tvirtinamųjų, einamųjų reikalų aktų ir dekretų knygos; tvirtinamųjų aktų, einamųjų reikalų, dekretų, tardymų, vaznių veiklos, gaunamų ir siunčiamų raštų, baudžiamųjų bylų, rezoliucijų, raportų ir rekvizicijų ir kt. protokolai; taip pat sumariniai, taktinių ir civilinių bylų rejestrai. Šių bylų fizinė būklė yra patenkinama.

Antra grupė (apie 90 bylų) – tai XVI-XVII a. Vilniaus pilies teismo tvirtinamųjų ir einamųjų reikalų knygų fragmentai. Seniausias dokumentas siekia 1576 m. Dalis bylų yra restauruotos, kita dalis labai blogame stovyje. Labai tikėtina, kad šios bylos anksčiau priklausė I.Sprogio ir N.Gorbačevskio senųjų aktų katalogams, tačiau perkelti bylas į Vilniaus pilies teismo fondo Nr. 21 pirmą apyrašą ir gražinti joms I.Sprogio ir N.Gorbačevskio šifrus nėra galimybės. Pagrindinė kliūtis

tai, kad yra išlikę tik teismo knygų fragmentai ir pernelyg plačios dokumentų chronologinės ribos. Tokiu atveju tikslus fondavimas nebeįmanomas.

Trečią grupę (apie 50 bylų) sudaro XVIII-XIX a.pr. Vilniaus pilies, žemės, eksdivizinio ir kt. teismų dokumentų nuorašai ir kopijos. Dokumentai, šiose iš pabirų sudarytose bylose sudėti chronologine tvarka. Kiekvienam iš jų sudaryta atskira antraštė lietuvių-rusų kalbomis. Nuorašai bei kopijos to meto juridiniuose ginčiuose vaidino papildomų dokumentų-priedų vaidmenį, todėl tokio pobūdžio bylų fondinės priklausomybės nustatymas yra problematiškas.

Atlikus Vilniaus pilies teismo fondo Nr. 21 apyrašo Nr. 2 bylų fondavimą jame rasta 5 (penkios) nefondinės bylos. Jas nutarta perkelti į jiems priklausančius fondus:

- 1) Vilniaus magistrato tvirtinamųjų aktų knyga (F. 21. Ap. 2. Nr. 155) į fondą Nr. 458 „Vilniaus magistratas“ ketvirtą apyrašą;
- 2) Vilniaus gubernijos žemės ežių teismo protokolas (F. 21. Ap. 2. Nr. 156) į fondą Nr. 457 „Vilniaus gubernijos žemės ežių teismas“ pirmą apyrašą;
- 3) Vilniaus gubernijos žemės ežių teismo dekreto protokolas (F.21 Ap. 2. Nr. 165) į fondą Nr. 457 „Vilniaus gubernijos žemės ežių teismas“ pirmą apyrašą;
- 4) Vilniaus magdeburginio (vaito-suolininkų) teismo tvirtinamųjų ir einamųjų reikalų aktų knyga (F. 21 Ap. 2. Nr. 449) į fondą Nr. 22 (SA) „Vilniaus magdeburginis teismas“ pirmą apyrašą (Spr. Nr. 5336, Gor. Nr. 5348);
- 5) Fiodoro Tolstovo, kaltinamo dvarininkams Giedraičiui, Zavadskiui ir kt. priklausančių daiktų vagystėmis, byla (F. 21 Ap. 2. Nr. 488) į fondą Nr. 32 (SA) „Teismo bylos ir dokumentai“ pirmą apyrašą (Gor. Nr.17681).

Prijungus bylas prie jiems priklausančių fondų Vilniaus pilies teismo antrame apyraše atsirado tuščių numerių. Juos nutarta užpildyti dokumentais iš kitų bylų, sudarytų iš pabirų. Šitos bylos, po aprašymo turėtų labai ilgas antraštes, todėl buvo nuspręsta jas suskaidyti dalimis. Šioms dalims suteikti bylų numeriai Nr.155, 156, 165, 449, 488. Taigi išdavoje, Vilniaus pilies teismo fondo Nr.21 antrame apyraše saugojimo vienetų kiekis nepasikeitė (506 bylos). Antrame apyraše esančių bylų chronologinės ribos 1576-1831 m. Didžioji dalis XVI-XVII a. dokumentų parašyti senąja gudų ir lenkų, XVIII a. – lenkų, o XIX a. pr. – rusų kalbomis.

Vilniaus pilies teismo fondo Nr. 21 apyrašui Nr. 2 sudaryta trumpa geografinių pavadinimų (vietovardžių) rodyklė. Joje pateikiamos tik tos vietovės, kurios yra bylų antraštėse. Pačiuose dokumentuose jų yra kur kas daugiau. Vietovardžių rodyklėje prie dvaro, kaimo ar palivarko ne visur nurodytas administracinis vienetas (pavietas, vaivadija), leidžiantis jį tiksliau lokalizuoti. Nenurodyta tuo atveju, kai to nėra pačiame dokumente.

Dabartinėje Lietuvos teritorijoje esančių vietovių pavadinimai rašomi taip, kaip nustatyta oficialiuose dokumentuose. Už Lietuvos Respublikos esančių vietovių pavadinimai parašyti

nekeičiant žodžių šaknų, o tik pridedant lietuviškas galūnes. Vietovardžiai šalia lietuviško atitikmens pateikiami ir originalo (lenkų arba rusų) kalbomis.

Vilniaus pilies teismo fondas Nr. 21 ateityje bus toliau tyrinėjamas ir tobulinamas, sudarant smulkias vietovardžių, asmenvardžių ir temines-dalykines rodykles.

Iš viso fondo Nr. 21 pilies teismų knygų nuolatinio saugojimo apyraše Nr. 2 įrašyta 506 saugojimo vienetų, kurių chronologinės ribos 1576-1831 m.

LDK įstaigų dokumentų skyrius

vyriausiasis paleografas

Aleksandr Baniusevič

ŠALTINIAI

1. *Lietuvos centrinio valstybinio archyvo fondų žinynas* / red. D. Butėnas – Vilnius, 1990, P. 18 – 32.
2. *Lietuvos TSR istorijos šaltiniai* / red. J. Žiugžda – Vilnius, T.1. Feodalizmo laikotarpis. 1955.
3. Горбачевский Н. *Каталог древним актовым книгам губерний Виленской, Гродненской, Минской и Ковенской* – Вильна, 1872. P. 143-166.
4. Лаппо И. *Литовский Статут 1588 года* – Kaunas, 1938, T.2.
5. *Опись документов Виленского центрального архива древних актовых книг* / сост. И. Спрогис – Вильна, 1901 – 1913. P. 158-176.
6. Рубинштейн С. *Хронологический указатель указов и правительственных распоряжений по губерниям Западной России, Белоруссии и Малороссии за 240 лет, с 1652 по 1892 гг.* – Вильна, 1894.

LITERATŪRA

7. Avižonis K. *Teisė ir teismai* // *Rinktiniai raštai* – Vilnius, 1994. T. 4.
8. Butėnas D. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybinių ir visuomeninių institucijų istorijos bruožai XIII – XVIIIa.* – Vilnius, 1997.
9. Mienicki R. *Archiwum Akt Dawnych w Wilnie* – Warszawa, 1923.
10. Vansevičius S. *Feodalinės Lietuvos valstybingumas po Liublino unijos* – Vilnius, 1988.
11. Vansevičius S. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybiniai teisiniai institutai pagal 1529, 1566 ir 1588 m. Lietuvos statutus* – Vilnius, 1981.

ŽODYNAI

12. *Lietuvos TSR administracinio-teritorinio padalijimo žinynas* – V; 1976, D.2
13. *Słownik geograficzny królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* – Warszawa, 1880 – 1895, T.1 – 14.
14. Горбачевский Н. *Словарь древнего актового языка Северозападного края и Царства Польского* – Вильна, 1874.
15. *Ручной словарь или краткое содержание Польских и Литовских законов* – Санкт-Петербург, 1810. P. 93-94.

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ИСТОРИЧЕСКИЙ АРХИВ ЛИТВЫ
ФОНДОВАЯ СПРАВКА ВИЛЕНСКОГО ГРОДСКОГО СУДА

2004-05-28

Вильнюс

I. ИНФОРМАЦИЯ О ФОНДОБРАЗОВАТЕЛЕ

Гродские суды в Великом Княжестве Литовском (далее ВКЛ) появились после судебно-административной реформы, проведенной в 1564-1566 гг. Основа новой судебной системы состояла из трёх судов: гродского, земского и подкоморского. Юрисдикция этих судов охватывала территорию повета – новосозданной административно-территориальной единицы. Литовский Статут 1566 года точно разделил компетенцию трёх типов поветовых судов: гродского, земского и подкоморского и юридически обосновал судебно-территориальную реформу.

Гродский суд был низшей инстанцией, рассматривавшей уголовные дела шляхты. Он решал дела о набегах на дворянские имения, изнасилованиях, грабежах, кражах, разорении костельного имущества, подделке документов, колдовстве, убийстве или ранении шляхтича и пр. тяжкие криминальные преступления. Дела беглых крестьян и слуг по усмотрению их владельца мог решать как гродский, так и земский суды.

Юрисдикции гродского суда принадлежала вся поветовая шляхта. В начале каждого месяца в поветовом центре проходили судебные сессии, которые на старобелорусском яз. назывались *рочки* или на латинском яз. *kadencia*. Сессии начинались в первых числах месяца и длились две недели. Гродский суд был единственной институцией в повете должностные лица которого не выбирались, а назначались. Им руководил назначаемый королем поветовый староста, а в воеводстве – воевода. Воеводы и судебные старосты часто бывали заняты другими важными государственными делами, поэтому, из за нехватки времени не могли участвовать в заседаниях суда. В этих случаях закон их обязывал назначать должностных лиц гродского суда: подстаростия, судью и писаря. Основными требованиями для кандидатов в судьи было их дворянское сословие, хорошая репутация, знание права и старобелорусского языка, употреблявшегося в делопроизводстве того времени.

Гродский суд был коллегиальным органом. Дела рассматривали и решения по ним принимали втроём: староста или его заместитель подстаростий, гродский судья и писарь. В случае болезни или отсутствия по уважительным причинам одного из них, сессия отзывалась. Судья, три раза неучаствовавший в заседаниях суда, терял свою должность. Все действия должностных лиц гродского суда могли быть обжалованы в земском суде. Писарь

ведал гродскими книгами, в которые заносил разные юридические акты. Также в эти книги вписывались и документы государственного значения (инструкции послам на сейм, решения сеймиков, королевские универсалы, привилегии и пр.). Записи, внесённые в гродские книги, имели силу актов, подтвержденных нотариусом. Судьям в их деятельности помогал возный. Он вручал вызовы в суд, проводил осмотр места преступления, официально подтверждал обстоятельства дела, участвовал в судебных заседаниях и др. За насилие против возного законом были предусмотрены строгие наказания.

Деятельность и функции гродского суда подробно регламентировал Литовский Статут. За свою работу судьи и другие должностные лица постоянного жалования не получали. Им платили по расценкам установленным в Статуте: от каждого решенного дела, от каждого вписанного документа и выданной выписи. Гродский суд был низшей инстанцией, решения которого каждый мог обжаловать в Главном Литовском трибунале или королевском суде. Приговоры суда того времени часто бывали очень строгими: смертная казнь, заключение в тюрьму, ссылка (баниция), телесные наказания, большие денежные штрафы. Гродский суд имел свою тюрьму и палача. В XVI-XVII вв. в судебном делопроизводстве употреблялся древнерусский или старобелорусский язык, в литовской научной литературе ещё называемый славянским канцелярским языком ВКЛ. В 1697 г. в судах был узаконен польский язык.

В 1792 г. гродские суды были упразднены, а их функции переданы землянским судам. Согласно царским указам с 30 октября 1794 года и 6 февраля 1797 года гродские суды опять восстановлены и узаконены. В Литве они действовали до 1831 года.

Юрисдикция Виленского гродского суда охватывала всю территорию повета. Документы местных государственных институций ВКЛ хранились в самих учреждениях. Вильно кроме городского архива были известны ещё два архива: гродского и земского судов. Архив Виленского гродского суда превосходил акты земского суда древностью хранимых в нём документов. Увеличение количества накапливаемых актов, новые требования их хранения и комплектования, предусматривали устройство специальных под нужды архива приспособленных помещений.

В 1786 г. Скарбовая комиссия ВКЛ выделила 20000 польских злотых на строительство здания в котором должны были храниться акты Главного Литовского трибунала, Виленского гродского и земского судов. Ответственным за это строительство был назначен писарь земского суда Игнатий Конча. Известный архитектор Мартин Кнакфус подготовил проект здания. Его строительство затянулось на несколько десятилетий потому, что расходы с самого начала превысили начальную смету. В конце XVIII в. царская

администрация обязала дворян Виленского повета на свои средства закончить строительные работы.

В 1802 г. строительство здания было закончено. В нем разместились Виленский городский и земский суды. Вскоре выяснилось, что новые помещения слишком тесны. Судебные архивы решено перевезти в другое место. Для них была снята комната над Замковыми воротами. Документы хранились в неотапливаемом и сыром помещении. Особенно пострадали городские книги.

В 1836 г. при передаче Виленским уездным судом губернскому правлению архива городского суда, он состоял из 145 фасцикулов (связок документов). Физическое состояние дел было очень плохое. Много дел пострадало от сырости, плесени и грызунов, края листов были оборванные, истлевшие, текст документов частично нечитаемый. На состояние документов также сказывалась низкая квалификация чиновников. Из дел было вырвано немало листов, повреждены печати. В делопроизводстве царил беспорядок. Отсутствовала даже инвентарная опись дел. По распоряжению губернатора назначенный ассесор Костровицкий установил, что акты Виленского городского суда, хронологические границы которых 1567-1699 годы, находятся в плачевном состоянии и для их инвенторизации и описания необходимы немалые денежные средства (3485 рублей). В деньгах было отказано, поэтому архив городского суда так и не был приведён в порядок. До середины XIX века самая древняя и ценная его часть – 145 фасцикулов были в ведении губернского правления, а другая часть 360 книг принадлежали Виленскому уездному суду.

II. СОЗДАНИЕ ФОНДА И ЕГО СТРУКТУРА

Сведения о фонде

В 1852 г. царским указом был учреждён Виленский центральный архив древних актов, директором которого назначен Никита Горбачевский. В нём должны были быть собраны все документы учреждений ВКЛ, составленные до 1799 года. Туда перевезли и дела Виленского городского суда. С этого времени началась активная научно-техническая обработка документов и создание информационного аппарата.

В 1872 г. Н. Горбачевским была издана опись-каталог дел, находящихся в Виленском центральном архиве древних актов. Виленский городской суд в каталоге проходил как отдельный фонд, имеющий 496 дел. Они были распределены по виду документов на акты крепостные, декретовые книги, разного типа протоколы и реестры. Древнюю часть (1567-1699 гг.) фонда Виленского городского суда, которая состояла из дел сформированных из 145 фасцикулов, Н. Горбачевский назвал „связки перемешанных актов“. Плохое физическое

состояние дел, разный тип документов в связках перемешанных актов и их широкие хронологические границы, обусловили довольно поверхностное описание этой части фонда.

В 1906 г. был издан частично усовершенствованный каталог древних актов Ивана Спрогиса. Виленский гродский суд в нём состоял из 527 дел. Увеличение количества дел фонда обусловило то обстоятельство, что И. Спрогис решил к нему присоединить дела эксдивизорского, компромиссарского и комиссарского (комиссийного) судов. Эти суды не были постоянными, а собирались решением других постоянно действующих судебных институций (Главного трибунала, гродского и земского судов). Выделить их в отдельные фонды было проблематично. Часть дел, которые в каталоге Н. Горбачевского были озаглавлены как „связки перемешанных актов“, И. Спрогис назвал актовыми и поточными книгами. Он указал хронологические границы документов и количество листов. С 1901 г. эти дела стали храниться в специальных картонных коробках.

Каталоги Н. Горбачевского и И. Спрогиса, несмотря на их недостатки, широко вошли в научный оборот. В XX веке прошедшие мировые войны, оккупации, экономическая разруха болезненно отозвались на судьбе Виленского архива древних актов. Он несколько раз был вывезен за границу. Во время эвакуаций немало дел потерялось или оказалось в архивах соседних государств.

В 1983 г. в центральном государственном историческом архиве Литвы была проведена проверка наличия и состояния дел Виленского гродского суда фонд № 21. В результате проверки установлено, что по каталогу И. Спрогиса оказалось в наличии 414 дел, по описи № 2 – 505, а по описи № 3- 3 дела. Выяснилось, по каталогу И. Спрогиса отсутствуют 115 дел. Это дела № 4568, 4570-4590, 4592-4596, 4599-4602, 4606, 4608-4610, 4614-4619, 4622, 4624-4628, 4631-4632, 4634-4644, 4646, 4649-4652, 4655-4661, 4663-4667, 4669-4678, 4681-4685, 4687-4690, 4693, 4695-4702, 4705, 4708-4713, 4852, 5084. Ввиду того, что розыск отсутствующих дел не дал положительных результатов, они были сняты с учёта архива.

Первая опись фонда № 21 „Виленский гродский суд“

Новые тенденции научной обработки документов, незавершенность и недостатки каталогов Н. Горбачевского и И. Спрогиса с точки зрения фондирования и систематизации, явились стимулом для новых исследований и усовершенствования древних актов. Первым этапом этой работы было создание отдельных описей к фондам учреждений ВКЛ. При составлении первой описи Виленского гродского суда были поставлены задачи:

- 1) проверка наличия и физического состояния дел, введение точного фактического учёта древних актов;
- 2) перешифровка дел;
- 3) фондирование;
- 4) уточнение хронологических рамок документов;
- 5) составление заголовков на литовском и русском языках;
- 6) составление краткого географического указателя.

В результате проверки установлено, что в первой описи фонда № 21 „Виленский гродский суд“ имеется в наличии 436 единиц хранения. Увеличение количества единиц хранения объясняется тем, что немало дел во второй половине XX века были реставрированы. Это дела по каталогу И. Спрогиса № 4611а, 4612, 4613, 4620, 4621, 4717, 4718, 4722, 4729, 4738. Из-за большого объёма они были разделены на тома, а тома на части. Каждое дело, его том или часть в новосоставленной описи получило новый инвентарный номер, рядом оставлены старые шифры каталогов И. Спрогиса и Н. Горбачевского.

Также установлено, что три дела (по каталогу Н. Горбачевского № 19554, 19632, 19652) находящиеся в описи № 3 фонда № 21 „Виленский гродский суд“ близки по своему содержанию делам первой описи. Учитывая требования методики решено, что их целесообразно присоединить к первой описи. В результате изменились окончательные учётные данные фонда № 21 „Виленский гродский суд“ :в первой описи – 439, во второй – 506. Опись № 3 полностью ликвидирована.

Дела Виленского гродского суда условно можно разделить по типу документов на актовые крепостные, поточные и декретовые книги; актовые крепостные, поточные и декретовые протоколы, а также на суммарийные, судебные, гражданские и др. реестры. Крайние даты документов 1570-1799 годы. Во многих делах даты не соответствуют хронологическим рамкам, указанным в каталогах И. Спрогиса и Н. Горбачевского. Рядом с современной нумерацией листов в описи указано и старое количество листов. Это важно потому, что много актовых книг XVI-XVII вв. были разделены на тома и части или сохранились только их фрагменты. Большинство документов XVI-XVII вв. написаны на старобелорусском, а XVIII в. на польском языках. Намного реже встречаются акты написанные на латинском или немецком языках.

Во время фондирования дел установлено, что в первой описи фонда № 21 „Виленский гродский суд“ чётко выраженных нефондовых дел не обнаружено. К Виленскому гродскому суду условно неотносящиеся дела можно разделить на две группы. Первая группа – это документы эксдивизорского, компромиссарского и комиссийного (комиссарского) судов. Эти суды не были постоянными, а собирались решением других постоянно действующих

судебных институций ВКЛ, поэтому установить их точную фондовую принадлежность очень сложно. Вторую группу дел составляют выписи и копии актов Вилкомирского гродского и подкоморского, Виленского земского и др. судов. Копии и выписи документов играли в юридических спорах роль документов-приложений, поэтому и их фондовую принадлежность установить проблематично. Решено, что эти дела целесообразно оставить в первой описи фонда № 21 „Виленский гродский суд“.

К первой описи фонда № 21 „Виленский гродский суд“ составлен краткий географический указатель. В указатель внесены только те географические наименования, которые упоминаются в заголовках дел. Наименования местностей, существующих на территории современной Литвы, в заголовках дел и географическом указателе литовского варианта описи написаны согласно справочнику административно-территориального деления Литвы. При написании названий местностей, находящихся за пределами государства, добавляются литовские окончания, корень при этом остается неизменённым. В географическом указателе в скобках рядом с литовским написано название местности так, как оно пишется в подлиннике(польский яз.).

В будущем будет проводиться работа по дальнейшему усовершенствованию фонда № 21 „Виленский гродский суд“, которое предусматривает создание подробных географического, именного и тематическо-предметного указателей.

Всего в первой описи фонда № 21 „Виленский гродский суд“ имеются 439 единиц хранения, хронологические рамки которых 1570-1799 годы.

Отдел документов учреждений ВКЛ

Старший палеограф

Александр Банюсевич

Вторая опись фонда № 21 „Виленский гродский суд“

В 1960 г. работниками исторического архива была создана вторая опись фонда № 21 „Виленский гродский суд“. В эту опись вошли дела, невключенные в каталоги древних актов И. Спрогиса и Н. Горбачевского. Вначале в ней было 235 единиц хранения. Постепенно их количество увеличивалось. Дела формировались из россыпи документов и актов, полученных из Гродненского исторического архива (Белоруссия).

В 1983 г. в центральном государственном историческом архиве Литвы была проведена проверка наличия и состояния дел фонда № 21 „Виленский гродский суд“. В результате проверки установлено, что во второй описи этого фонда оказалось в наличии 505 дел.

Новые тенденции научной обработки и усовершенствования древних актов, имеющиеся во второй описи фонда № 21 „Виленский гродский суд“ ошибки и недостатки с точки зрения фондирования и систематизации, а также большое количество дел и их научная ценность явились стимулом для начала нового исследования и обработки документов. При усовершенствовании второй описи фонда № 21 „Виленский гродский суд“ были поставлены задачи:

- 1) проверка наличия и физического состояния дел;
- 2) подробное описание дел, сформированных из россыпи документов, их фондирование и составление заголовков на литовском и русском языках;
- 3) уточнение старых и составление новых заголовков дел на литовском и русском языках;
- 4) уточнение хронологических рамок документов;
- 5) составление краткого географического указателя.

В результате проверки наличия и физического состояния дел установлено, что во второй описи Виленского гродского суда присутствуют 506 единиц хранения (среди них литерное дело 9а). Дела были вложены в новые картонные папки.

Дела второй описи Виленского гродского суда условно можно разделить на три группы. Первой группе (около 350 дел) принадлежат акты Виленского гродского суда за 1796-1831 гг.. По типу документов – это актовые крепостные, поточные и декретовые книги; актовые крепостные, поточные, декретовые протоколы, а также протоколы деятельности возных, входящей и исходящей корреспонденции, рапортов, реквизиций и резолюций по уголовным делам и др. Этой группе дел принадлежат и реестры: суммарийные, тактовые, гражданских дел и пр. Физическое состояние дел удовлетворительное.

Вторая группа (около 90 дел) – это фрагменты актов крепостных и поточных книг XVI-XVII вв. Самым древним документом является документ с 1576 года. Часть дел реставрированы, другая часть в очень плохом состоянии. Вероятно, что ранее эти дела принадлежали каталогам древних актов И. Спрогиса и Н. Горбачевского. Перевести дела в первую опись Виленского гродского и вернуть им шифры И. Спрогиса и Н. Горбачевского не является возможным потому, что сохранились лишь фрагменты книг, кроме того, их хронологические рамки слишком широкие.

Третьей группе (около 50 дел) принадлежат копии и выписи документов XVIII-XIX вв Виленского гродского, земского, эксдивизорского и др. судов. Документы в этих из россыпи сформированных делах сложены в хронологическом порядке. Каждому из них составлен отдельный заголовок на литовском и русском языках. Копии и выписи документов играли в юридических спорах роль документов-приложений, поэтому и их фондовую принадлежность установить проблематично.

Во время фондирования дел установлено, что вторая опись фонда № 21 „Виленский гродский суд“ имеет 5 (пять) нефондовых дел. Решено их перевести в им принадлежащие фонды:

- 1) актовая крепостная книга Виленского магистрата (Ф.21. Оп.2. № 155) в опись № 4 фонда № 458 „Виленский магистрат“;
- 2) протокол Виленского губернского межевого суда (Ф.21. Оп.2. № 156) в опись № 1 фонда № 457 „Виленский губернский межевой суд“;
- 3) декретовый протокол Виленского губернского межевого суда (Ф.21. Оп.2. №165) в опись № 1 фонда № 457 „Виленский губернский межевой суд“;
- 4) актовая крепостная и поточная книга Виленского магдебургского (войтовско-лавничего) суда (Ф.21. Оп.2. № 449) в опись № 1 фонда № 22 (ДА) „Виленский магдебургский суд“ (Спр. № 5336, Гор. № 5348);
- 5) дело по обвинению Федора Толстова в неоднократных кражах вещей у помещиков Гедройця, Завадского и др. (Ф.21. Оп.2. № 488) в опись № 1 фонда № 32 (ДА) „Следственные дела и документы“ (Гор. № 17681).

После перевода пяти дел в им принадлежащие фонды во второй описи Виленского гродского суда появились пустые номера. Их решено заполнить документами из других дел второй описи, созданными из россыпи. После подокументного описания эти дела имели бы неимоверно длинные заголовки, поэтому их решено разделить на части. Частям присвоены номера № 155, 156, 165, 449 и 488. В итоге во второй описи фонда № 21 „Виленский гродский суд“ количество единиц хранения не изменилось (506 дел). Крайние даты

документов 1576-1831 гг. Большинство документов XVI-XVII вв. написаны на старобелорусском и польском, XVIII в. - на польском, а XIX в. - на русском языках.

К второй описи фонда № 21 „Виленский гродский суд“ составлен краткий географический указатель. В указатель внесены только те географические наименования, которые упоминаются в заголовках дел. Наименования местностей, существующих на территории современной Литвы, в заголовках дел и географическом указателе литовского варианта описи написаны согласно справочнику административно-территориального деления Литвы. При написании названий местностей, находящихся за пределами государства, добавляются литовские окончания, корень при этом остается неизменённым. В географическом указателе в скобках рядом с литовским написано название местности так, как оно пишется в подлиннике (польский или русский яз.).

В будущем будет проводиться работа по дальнейшему усовершенствованию фонда № 21 „Виленский гродский суд“, которое предусматривает создание подробных географического, именного и тематическо-предметного указателей.

Всего во второй описи фонда № 21 „Виленский гродский суд“ имеются 506 единиц хранения, хронологические рамки которых 1576-1831 годы.

Отдел документов учреждений ВКЛ

Старший палеограф

Александр Банюсевич